

TEISĖJŲ SKYRIMAS LIETUVOJE 1990–1995 METAIS

Lina Griškevič

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto doktorantė

Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius

Tel. (+370 5) 236 61 75

El. paštas: lina.griskevic@gmail.com

Straipsnyje analizuojamas valdžių padalijimo principo skiriant teisėjus įgyvendinimo reformuojant teismų sistemą procesas, atkuriant Lietuvos Respublikos nepriklausomybę (1990–1995 metais). Tiek priimant 1990 m. Laikinąjį pagrindinį įstatymą, tiek rengiant 1992 m. Lietuvos Respublikos Konstituciją stengtasi įtvirtinti skirtingų valdžių dalyvavimą skiriant teisėjus, taip siekiant užtikrinti tiek valdžių atskyrimą bei jų pusiausvyrą, tiek teisėjų nepriklausomumą. Tačiau, nepaisant konstitucinio reguliavimo, vykdomosios valdžios įtakos teismų sistemai ilgai nepavyko išvengti.

The process of implementation of separation of powers principle when appointing judges in judicial branch while gaining Lithuanian's independence (years 1990–1995) is analyzed in the article. In the Temporary main law of 1990, as well as in the Constitution of 1992 the efforts were made towards gathering different branches together while appointing the judges. Such regulation is deemed to help to ensure both the separation of powers and balance and judicial independence. In spite of the constitutional regulations, the influence of executive power on judicial system remained still for quite long period of time.

Įvadas

Valdžių padalijimo principas – pamatinis demokratinės teisinės valstybės organizacijos ir veiklos principas. Valdžių padalijimo doktrina buvo išplėtotą Š. L. Monteskieu veikale „Apie įstatymų dvasią“ ir visuomenės įvertinta. Žmogaus ir piliečių teisių deklaracijos (*La Declaration des Droits de l'homme et du citoyen*), priimtos 1789 m., XVI straipsnyje skelbiama, kad „visuomenė, kurioje negarantuojamos žmogaus teisės ir nėra valdžių padalijimo, neturi konstitucijos“ [1]. Prancūzų revoliucija Š. L. Monteskieu pasiūlytą valdžių padalijimo principą pavertė fundamentaliu konstituciniu principu, įtrauktu į daugumą XIX–XX a. konstitucijų (Lietuvoje

valdžių padalijimo principas pirmą kartą įtvirtintas 1791 m. gegužės 3 d. Abiejų Tautų Respublikos Konstitucijoje, antroje po Jungtinių Amerikos Valstijų; be to, pirmojoje Didžiosios prancūzų revoliucijos epochoje priimtoje 1791 m. Konstitucijoje valdžių padalijimo principas taip pat buvo įtrauktas) [11, p. 113]. Nors pats valdžių padalijimo terminas suponuoja, kad šios valdžios turėtų būti atskiros, tačiau valstybių valdžių sąrangoje paprastai įtvirtinama stabdžių ir atsvarų sistema, kuri sudaro sąlygas ir turėtų užtikrinti tiek valdžių atskyrimą, tiek jų bendradarbiavimą, nes kiekvienai suteikiami įgaliojimai užkirs-

ti kelią kitoms valdžioms piktnaudžiauti. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – Konstitucinis Teismas) savo nutarimuose ne kartą yra pažymėjęs, kad šis principas reiškia, jog įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ir teisminė valdžios turi būti atskirtos, gana savarankiškos, kad tarp jų turi būti pusiausvyra. Kiekviena valdžia įgyvendinama per jos institucijas, kurioms suteikiama jų paskirtį atitinkanti kompetencija. Taip yra įtvirtinamas atskirų valdžių savarankiškumas, kiekvienos valdžios vieta bendrojoje valdžių sistemoje, kartu jų pusiausvyra [22]. Taigi nors pats principas įvardijamas kaip valdžių padalijimo, tačiau iš tikrųjų tai yra stabdžių ir atsvarų sistemos (angl. *checks and balances*) įgyvendinimas, sudarantis sąlygas žmogaus teisių ir laisvių apsaugai.

Siekiant įgyvendinti valdžių padalijimą kuriant valdžių sistemą Lietuvoje atkūrus nepriklausomybę, neatsiejama šio proceso dalimi tapo būtinybė taip vykdyti tuometę Lietuvos valstybės teismų reformą, kad valdžių padalijimo principo (arba stabdžių ir atsvarų) sistema būtų pritaikyta ir teismų veiklos srityje bei padėtų užtikrinti tiek patį teismų atskirumą, tiek jų nepriklausomumą. Mokslinėje literatūroje valdžių padalijimo principą bei jo praktinio įgyvendinimo problemas paprastai stengiamasi nagrinėti konstitucinės teisės kontekste¹. O istorinis valdžių padalijimo įtvirtinimo proceso aspektas atkuriant Lietuvos nepriklausomybę nebuvo

išsamiau analizuotas (išskyrus pavienių autorių darbus²). Ta aplinkybė, kad aukščiausiųjų valstybės pareigūnų skyrimas laikytinas viena iš sričių, kurioje, norint išvengti valdžių piktnaudžiavimo savo galiomis, būtina užtikrinti valdžių atskirumą ir pusiausvyrą, lėmė tokį tyrimo objekto išskirimą – įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių įtaka (pokyčiai) skiriant teisėjus 1990–1995 metais (atkuriant Lietuvos Respublikos nepriklausomybę). Manytina, kad nesant išsamesnių teismų sistemos formavimo tyrimų Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo laikotarpiu, svarbu atskleisti minėto laikmečio teisinio reguliavimo pokyčius, susijusius su teismo korpuso formavimu istoriniame kontekste, kaip vieną iš valdžių padalijimo principo aspektą, nes tuo metu buvo kuriama atkurtos Lietuvos valstybės ir dabar veikianti teismų (ir teisėjų skyrimo) sistema. Autorius, remdamasis archyvine medžiaga, siekia atskleisti ir įvertinti Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo metu vykdytus tam tikrus teisinio reglamentavimo pokyčių aspektus, kuriais buvo siekiama įtvirtinti valdžių padalijimo principą skiriant teisėjus Lietuvos teismų sistemoje. Vadovaujantis istoriniu, sisteminiu, loginiu metodais įvertinami tiek teisinio reglamentavimo pasikeitimai 1990–1995 metais, tiek tarpukario Lietuvos teismų reformos įtaka įstatymų leidėjui pertvarkant teisėjų skyrimo procesą nepriklausomybės atkūrimo laikotarpiu (1990–1995 metais). Tyrime naudota archyvinė medžiaga (protokolai, straipsniai, raštai ir kt.), susijusi su teisėjų skyrimo teisinio reglamentavimo pokyčiais nagrinėjamu laikotarpiu, tyrimo laikotarpiu galioję

¹ Žr., pvz.: JARAŠIŪNAS, E. *Valstybinės valdžios institucijų santykiai ir Konstitucinis Teismas*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2003; JARAŠIŪNAS, E. Teisminės valdžios organizacijos ir veiklos konstitucinės problemos (teisminės valdžios visavertiškumas, teismų sistemos bei teisėjų ir teismų nepriklausomumas). Iš *Lietuvos konstitucinė teisė: raida, teisių apsauga, savivalda*: kolektyvinė monografija. Vilnius: Mykolas Romeris universitetas, 2007.

² Pvz., GREIČIUS, V. Lietuvos Respublikos teismas: jų sistemos raida, problemos. *Teisės problemos*, 1998, nr. 3–4.

susiję teisės aktai, mokslininkų darbai ir Konstitucinio Teismo jurisprudencija.

1. Teisėjų skyrimas iki priimant 1992 m. Konstituciją

1.1. Teisėjų skyrimas Lietuvos TSR

Valdžių padalijimo principas įtvirtintas Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 5 straipsnio 1 dalyje, kurioje nurodoma, kad valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas (turinys detaliau atskleidžiamas kituose Konstitucijos straipsniuose). Taigi valdžių padalijimo principas yra išvestinis bendrasis konstitucinis principas [9], kuris lemia teisėjų nepriklausomumą [22]. Valdžių padalijimo arba stabdžių ir atsvarų sistema paprastai pasireiškia įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių sąveika. O teisminė valdžia dažniausiai atlieka arbitro vaidmenį, kilus konfliktų tarp minėtųjų valdžių [13], bei yra žmogaus teisių ir laisvių apsaugos garantas. Teisminę valdžią esant tokiam valdžių padalijimui įkūnija tiek Konstitucinis Teismas, tiek Lietuvos teismai, kurių įgaliojimai atsveriant kitų dviejų valdžių galias ne mažiau svarbūs negu Konstitucinio Teismo vykdoma konstitucinė kontrolė. Atkreiptinas dėmesys, kad teisminės valdžios nepriklausomumą, be kitų veiksnių, užtikrina ir Konstitucijoje įtvirtinta teisėjų skyrimo tvarka [14].

Iki paskelbiant nepriklausomybę ir priimant atitinkamus teisės aktus ir (arba) teisės aktų pakeitimus, Lietuvos Tarybų Socialistinėje Respublikoje (toliau – Lietuvos TSR arba LTSR) galiojo 1979 m. priimta LTSR Konstitucija [2], o teismų veiklą reguliavo 1981 m. Teismų santvarkos ir teisėjų statuso įstatymas (toliau – Teismų santvarkos įstatymas) [5].

LTSR Konstitucijos 2 straipsnyje buvo įtvirtinta, kad valstybinę valdžią liaudis vykdo per Liaudies deputatų tarybas, sudarančias Lietuvos TSR politinį pagrindą. O visi kiti valstybiniai organai buvo Liaudies deputatų tarybų kontroliuojami ir joms atskaitingi. Valstybinę valdžią liaudis vykdė per Liaudies deputatų tarybas, sudarančias Lietuvos TSR politinį pagrindą. Visi kiti valstybiniai organai yra Liaudies deputatų tarybų kontroliuojami ir joms atskaitingi (3 straipsnis) [2]. Taigi tuo metu oficialiai buvo įtvirtintas įstatymų leidžiamosios valdžios viršenybės principas valdžių sistemoje. Ši aplinkybė nekelia nuostabos, žinant, kad valdžių padalijimo principas būdingas demokratinėms valstybių santvarkoms, kur žmogaus teisės ir laisvės pripažįstamos ir saugomos. Būtent valstybėse, kuriose konstitucija suvokiama kaip teisinė visuomenės vertybių, kurių pagrindas – žmogaus teisių ir laisvių sistema – išraiška. Poreikis užtikrinti šią sistemą formuoja ir valdžių padalijimo principą [12]. Todėl savaime suprantama, kad valdžių padalijimo principas nebuvo įtvirtintas tuometės Lietuvos teisinėje sistemoje nei teoriškai, nei praktiškai. Nesant valdžių padalijimo principo, taip pat negalima diskutuoti apie teisėjų nepriklausomumą, nes pastarasis glaudžiai susijęs su valdžių padalijimu – teisėjų nepriklausomumo principas gali egzistuoti tik tokioje valstybinėje santvarkoje, kurioje įgyvendintas vienoks ar kitoks valdžių padalijimas arba atskyrimas. Todėl nors 1981 m. Teismų santvarkos įstatymo [5] 12 straipsnyje buvo įtvirtintas teisėjų nepriklausomumas, tačiau to paties įstatymo 9 straipsnio nuostata, kad teisėjai ir liaudies tarėjai atsakingi rinkėjams arba juos išrinkusiems organams ir atsiskaito jiems, pirmąjį principą paverčia labiau formaliu teiginiu negu realiu reiškiniu.

Tai rodo ir vienas iš valdžių padalijimo, jų pusiausvyros nustatymo aspektų – nebuvo kolegialaus pareigūnų skyrimo. Antai 1981 m. Teismų santvarkos įstatyme buvo numatyta, kad [5]:

- 1) rajonų (miestų) liaudies teismų liaudies teisėjus rinko rajono, miesto, miesto rajono piliečiai, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine linkimų teise, slaptu balsavimu penkeriems metams (22 straipsnis).
- 2) Lietuvos TSR aukščiausiąjį teismą penkeriems metams rinko Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba (30 straipsnis).

1990 m. priimtas Teismų santvarkos įstatymas [6] iš pirmo žvilgsnio skyrėsi nuo 1981 m. įstatymo ir numatė, kad rajonų (miestų) teismų teisėjus, administracinio proceso teisėjus ir Lietuvos TSR aukščiausiojo teismo teisėjus renka Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba (50 straipsnis) dešimčiai metų (51 straipsnis). Kandidatus į rajonų (miestų) teismų tarėjus, administracinio proceso teisėjus parinkdavo Lietuvos TSR teisingumo ministerija, remdamasi kolektyvų, kuriuose jie dirbo, nuomone ir teisėjų kvalifikacinės kolegijos išvada. Kandidatus į Lietuvos TSR aukščiausiojo teismo teisėjus parinkdavo Lietuvos TSR aukščiausiojo teismo plenumas, remdamasis teisėjų kvalifikacinės kolegijos išvada (48 straipsnis). Tačiau abiejuose įstatymuose teisėjų skyrimas buvo sutelktas vienos valdžios rankose – būtina atsižvelgti į tai, kad tuo metu, esant vienai politinei jėgai valstybėje, kitokios teisėjų skyrimo alternatyvos nebuvo įmanoma tikėtis ir bet koks formalus valdžių padalijimo principo skiriant teisėjus įtvirtinimas teisės aktuose tebūtų buvęs fikcija. Taigi dar kartą patvirtinama, kad valdžių padalijimo, kaip

teisinės valstybės principo, įgyvendinimas formuojant teisėjų korpusą įmanomas demokratinų principų pagrindu grindžiamoje valstybėje. Lietuvos TSR nebuvo sąlygų įtvirtinti šį principą aptariamoje srityje, todėl teismų nepriklausomumas skiriant teisėjus, kaip prielaida apsaugoti žmogaus teises ir laisves ir kuri lemia būtent valdžių padalijimo principo įgyvendinimas, taip pat negalėjo būti įgyvendintas.

1.2. Prielaidos įgyvendinti valdžių atskyrimą skiriant teisėjus

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę ir vietoj LTSR Konstitucijos 1990 m. priėmus Laikinąjį pagrindinį įstatymą [4], buvo nustatytas vienas iš pamatinių teisinės demokratinės valstybės principų – valdžių padalijimas. Jau Laikinojo pagrindinio įstatymo 2 straipsnyje Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba įtvirtino, kad suvereni valstybės valdžia priklauso Lietuvos liaudžiai. Liaudis suverenią savo galią laisvai išreiškia per įstatymų sumanymo iniciatyvą, deputatų rinkimus, piliečių arba deputatų balsavimą konstituciniais klausimais ir demokratišką referendumą. Niekas negali varžyti šios galios ar jos pasisavinti. Valstybinę valdžią Lietuvoje vykdo Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir Teismas [4].

Laikinojo pagrindinio įstatymo 114 straipsnyje [4] buvo nustatyta teisėjų skyrimo tvarka. Lietuvos teismai sudaromi iš renkamų teisėjų ir teismo tarėjų. Rajonų (miestų) teismų teisėjus ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus rinko Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba. Teismų teisėjai buvo renkami dešimčiai metų ir buvo atsakingi juos išrinkusiems valdžios organams bei galėjo būti įstatymo nusta-

tyta tvarka ir pagrindais jų atšaukti. Šios nuostatos skyrėsi nuo Lietuvos TSR Konstitucijos 150–151 straipsnių³, tačiau buvo identiškos 1990 m. Teismų santvarkos įstatymo [6] reglamentavimui ir nesudarė prielaidų pasireikšti valdžių atskyrimui per valdžių bendradarbiavimą, skiriant vienos iš jų pareigūnus (šiuo atveju – įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių bendradarbiavimo, skiriant teisėjus).

Lietuvai siekiant įsitvirtinti kaip demokratinei valstybei, įgyvendinant valdžių padalijimo principą skiriant teisėjus reikėjo tinkamo Lietuvos teismų sistemos atskyrimo nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių. Taigi remiantis Laikinuojų pagrindiniu įstatymu ir siekiant reformuoti teismų sistemą buvo būtina priimti naują teismų sistemą reguliuojantį teisės aktą, juo 1992 m. tapo Teismų įstatymas [7]. Aukščiausioje Taryboje svarstant 1992 m. Teismų įstatymą, buvo kilę diskusijų dėl valdžių padalijimo principo įtvirtinimo ir galimų grėsmių – viena pagrindinių iš jų buvo teisingumo ministro, t. y. vykdomosios valdžios, įtaka teismų sistemai:

- 1) įstatymo IV skirsnyje „Teisėjai ir teismo kandidatai“ buvo nustatyta

teisėjų iškėlimo tvarka, darbo stažo reikalavimai ir numatytas teismo kandidato institutas. Tuo metu keltos abejonės, ar teisėjai netaps priklausomi nuo vykdomosios valdžios, nes įstatyme numatytos plačios teisingumo ministro teisės teisėjų atžvilgiu: 17 straipsnyje numatyta, kad teismo kandidatą ne daugiau kaip dvejimėms metams dirbti stažuotoju apylinkės teisme skiria teisingumo ministras. Svarstyta šias funkcijas patikėti teismo, pavyzdžiui, Aukščiausiojo Teismo, pirmininkui. Tačiau, pirma, teismo kandidatas nebuvo teisėjas, o tik stažuotojas. Antra, Aukščiausiasis Teismas neturėjo galimybių ir nesiimtų valdymo funkcijų. Todėl buvo pritarta nuomonei, kad teisėjų skyrimo procedūra neturi įtakos teismų nepriklausomumui, jeigu yra numatytos kitos atitinkamos garantijos teisėjams (pavyzdžiu teikta Švedija, kurioje teisėjus skyrė vyriausybė) [16].

- 2) įstatymo V skirsnyje „Teisėjų egzaminai“ taip pat buvo įtvirtintos nuostatos, kuriomis teisingumo ministrui buvo suteikiamos teisės teisėjų korpuso atžvilgiu: 18 straipsnyje buvo įtvirtinta, kad teisingumo ministras įsakymu kiekvienoje apygardoje sudaro apylinkių teismų teisėjų egzaminų komisijas iš trijų tos apygardos teismo teisėjų; 20 straipsnyje numatyta, kad teisėjų egzaminų programą ir nuostatus tvirtina Aukščiausiojo Teismo pirmininkas ir teisingumo ministras.

Atsižvelgiant į tai, kad apygardų, apeliacinio ir Aukščiausiojo Teismo egzaminų komisijas tvirtindavo Aukščiausiojo Teis-

³ 150 straipsnyje buvo nustatyta, kad visi teismai Lietuvos TSR sudaromi remiantis teisėjų ir liaudies tarėjų renkamumu. Rajonų (miestų) liaudies teismų liaudies teisėjus renka rajono (miesto) piliečiai, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu penkeriems metams. Rajonų (miestų) liaudies teismų liaudies tarėjai renkami piliečių susirinkimuose pagal jų darbovietę arba gyvenamąją vietą atviru balsavimu dvejim su puse metų. Teisėjai ir liaudies tarėjai atsakingi rinkėjams arba juos išrinkusiems organams, atsiskaito jiems ir gali būti įstatymo nustatyta tvarka jų atšaukti. 151 straipsnyje numatyta LTSR aukščiausiojo teismo rinkimo tvarka: jį rinko penkeriems metams Lietuvos TSR Aukščiausioji Taryba šios sudėties: pirmininkas, jo pavaduotojai, nariai ir liaudies tarėjai. 1992 m. teismų santvarkos įstatymo 26 straipsnyje buvo įtvirtinta, kad Lietuvos Respublikos teismų teisėjai skiriami penkeriems metams. Pasisaigus šiam laikotarpiui, jie skiriami: moterys – iki 60 metų, vyrai – iki 65 metų.

mo pirmininkas, taip pat buvo siūlyta jam pavesti sudaryti ir apylinkių teismų teisėjų komisijas, o 20 straipsnyje išbraukti žodžius „teisingumo ministras“ [16].

3) įstatymo VI skirsnyje „Teisėjų skyrimas“ numatytos teisingumo ministro funkcijos parenkant ir skiriant apylinkių ir apygardų teismų teisėjus. Teisingumo ministrui buvo priskirta (22–23 straipsniai):

- a) parinkti kandidatus į apylinkės teismo teisėjus pirmiausia iš teismo kandidatų;
- b) teikti Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumui apylinkių teismų teisėjų kandidatūras (skirimui) kartu su teisėjų egzaminų komisijos išvada;
- c) skirstyti apylinkių teismų teisėjus į darbo vietas;
- d) apylinkių teismų pirmininkus, jų pavaduotojus skiria teisingumo ministras;
- e) su Aukščiausiojo Teismo pirmininku derinti apeliacinio ir apygardų teismų teisėjų kandidatūras.

Taigi vadovaujantis tuometiniu teisiniu reguliavimu teisingumo ministras turėjo pakankamai daug galių formuojant teisėjų korpusą. Oficialiai buvo teigiama, kad taip siekiama atkurti tarpukario Lietuvos Respublikoje galiojusią teisėjų skyrimo formą, kai teisėjus skyrė Prezidentas teisingumo ministro teikimu ir tai neturėjo neigiamos įtakos teisėjų vykdomo teisingumo procesui. Nuostatos, susijusios su teisėjų skyrimu į darbo vietas, atkartoję 1933 metų Lietuvos Respublikos teismų reformos įstatymo atitinkamą reglamentavimą ir jomis kaip tik buvo siekiama garantuoti teismų nepriklausomumą, o ne daryti jam įtaką, – ne pati sistema sau turėtų teikti

teisėjus, bet jie turėtų būti pateikti iš kitos sistemos, kitos valdžios, šiuo atveju – vykdomosios ir (arba) įstatymų leidžiamosios. Taip būtų garantuojamas teismų kaip teisingumo institucijos nepriklausomumas ir paties teisėjo nepriklausomumas [16].

Valdžių pusiausvyrą buvo stengiamasi užtikrinti ir per teisėjų skyrimo mechanizmą (22–25 straipsniai):

- 1) apylinkių teismų teisėjus skyrė Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas, remdamasis teisingumo ministro teikimu ir teisėjų egzaminų komisijos išvada;
- 2) apygardų teismų teisėjus skyrė Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas, remdamasis Aukščiausiojo Teismo pirmininko teikimu ir teisėjų egzaminų komisijos išvada;
- 3) apeliacinio teismo teisėjus taip pat skyrė Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas, remdamasis Aukščiausiojo Teismo pirmininko teikimu ir teisėjų egzaminų komisijos išvada, o juos tvirtino Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba;
- 4) Aukščiausiojo Teismo teisėjus skyrė Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba Aukščiausiojo Teismo pirmininko siūlymu ir remdamasi teisėjų egzaminų komisijos išvada.

Toks reguliavimas iš esmės atitiko tarpukario Lietuvos 1933 metų teismų reformos įstatymo nustatytą reglamentavimą, nes skiriant teisėjus dalyvavo teisingumo ministras. Pagal tuometį Teismų santvarkos įstatymą, kai nepavyko suderinti kelių valstybės valdžių dalyvavimo skiriant teisėjus, o teisėjų skyrimas patikėtas vykdomosios valdžios institucijoms [15]:

- 1) apylinkių teismų teisėjais teisingumo ministro nurodymu galėjo dirbti teismo kandidatai, išlaikę teisėjų egzaminą;
- 2) apygardų teismų teisėjus skyrė Lietuvos Respublikos Prezidentas teisingumo ministro teikimu. Teismo kompetencijos ribas taip pat nustatė teisingumo ministras;
- 3) Apeliacinių rūmų teisėjus skyrė Lietuvos Respublikos Prezidentas teisingumo ministro teikimu. Kandidatų sąrašą sudarydavo Apeliacinių rūmų visuotinis susirinkimas, tačiau teisingumo ministras turėjo teisę Lietuvos Respublikos Prezidentui teikti ir sąrašė nenurodytą asmenį;
- 4) Vyriausiojo tribunolo narius – Lietuvos Respublikos Prezidentas teisingumo ministro teikimu.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad 1992 metais tiek Laikinajame pagrindiniame įstatyme, tiek Teismų įstatyme buvo stengiamasi įtvirtinti kelių valdžių kompetenciją skiriant teisėjus. Apeliaciniam ir kasaciniam teismui buvo skiriamas ypatingas dėmesys ir į šių teismų formavimo procesą siekta įtraukti tiek aukščiausiąsias įstatymų leidybos, tiek vykdomosios valdžios institucijas. Taigi jau 1992 metais buvo akivaizdžiai suvokiama tiek valdžių padalijimo principo skiriant teisėjus įtvirtinimo būtinybė, tiek mechanizmas, kaip tą įgyvendinti: valdžių pusiausvyra laikyta įrankiu, galinčiu užtikrinti teisėjų nepriklausomumą ir apsaugoti nuo jų savivalės, kartu užtikrinant žmogaus teisių ir laisvių apsaugą.

Galima teigti, kad pagrindinės valdžių atidalijimo skiriant teisėjus ir atitinkamo Lietuvos teismų sistemos savarankiškumo užtikrinimo problemos buvo susijusios su

šios valdžios tinkamu atskyrimu nuo vykdomosios valdžios.

Manytina, kad tuomečiai siūlymai teisingumo ministrą eliminuoti iš teismų sistemos mechanizmo buvo neracionalūs: Aukščiausias Teismas neturėjo jokių galimybių, žmogiškųjų išteklių vykdyti funkcijas, kurios tuo metu buvo priskirtos teisingumo ministrui. Taip pat nebuvo sukurta atskiros institucijos, kuri tokias funkcijas vykdytų, o ir įsteigti ją tuo metu būtų buvę pernelyg sudėtinga. Tačiau negalima teigti, kad tokie siūlymai ir abejonės dėl valdžių padalijimo ir jo nulemtos teisėjų nepriklausomumo principo tinkamo įgyvendinimo buvo be pagrindo. Po kelerių metų Konstitucinis Teismas pripažino prieštaraujančias Konstitucijai nuostatas, kuriomis teisingumo ministrui buvo suteiktos galios dalyvauti formuojant teisėjų korpusą bet kuria forma. Teismas aiškiai nurodė, kad „teismų veikla nėra ir negali būti laikoma valdymo sritimi, priskirta kuriai nors vykdomosios valdžios institucijai. Vykdomosios valdžios institucijoms gali būti nustatomi įgaliojimai, skirti sudaryti sąlygas teismams veikti.<...> teismų veikla nėra teisingumo ministro valdymo sritis <...>“ ir „nėra jokio konstitucinio pagrindo nustatyti teisingumo ministro įgaliojimus kontroliuoti teismų ir teisėjų administracinę veiklą“. Šiame nutarime Konstitucinis Teismas taip pat konstatavo, kad „įstatyminis reguliavimas, pagal kurį finansinius asignavimus konkrečioms teismams skiria ne Seimas, įstatymu tvirtindamas valstybės biudžetą, o vykdomosios valdžios institucijos ar pareigūnai, nesiderina su Konstitucijoje nustatyta vykdomosios ir teisminės valdžios atskyrimo, šių valdžių savarankiškumo ir tarpusavio nepriklausomumo principais, sudaro

vykdomajai valdžiai galimybę daryti įtaką teismų veiklai“ [23].

Atkreiptinas dėmesys, kad 1992 m. Teismų įstatyme [7] numatytas teisėjo atsakingumo jį paskyrusiems organams, t. y. įstatymų leidžiamajai valdžiai, principas (38 straipsnis) 1992 m. taip pat nelaikytas pažeidžiančiu nei teisėjų nepriklausomumą, nei valdžių pusiausvyrą – teisėjas laikytas atsakingas Aukščiausiąjai Tarybai todėl, kad tik ji gali jį atšaukti, sustabdyti, duoti sutikimą jį areštuoti arba iškelti jam baudžiamąją bylą [16]. Nors vėliau šios nuostatos buvo atsisakyta, konstatuojant, kad teisėjai turi būti visiškai nepriklausomi ir negali būti niekam atsakingi – kitaip būtų sudarytos sąlygos pažeisti pagrindinius demokratinius principus, taip pat žmogaus teisių ir laisvių apsaugą. Tačiau tuo metu Aukščiausioji Taryba stengėsi visais įmanomais būdais užtikrinti jų nepriklausomumą ir įgyvendinti valdžių padalijimo principą. Tą rodo ir aplinkybė, kad tuometis teismų autoritetas buvo toks, kokio anksčiau Lietuvos Respublikoje nebuvo (nepaisant materialinių garantijų teisėjams trūkumo) [17]. Apibendrinant darytina išvada, kad ir 1992 metų Teismų įstatymu nebuvo užtikrintas teisminės valdžios atskyrimas nuo vykdomosios valdžios įtakos skiriant teisėjus. Kita vertus, būtina atsižvelgti ir į tai, kad tuo metu reikėjo užtikrinti sklandų teismų sistemos pertvarkymą, išlaikant institucijas, ginančias žmogaus teises bent tiek, kiek tuo metu buvo įmanoma.

2. Konstitucijos teikiamos garantijos

Kitu valdžių padalijimo principo skiriant teisėjus tvirtinimo etapu Lietuvos valstybės sąraangoje gali būti laikomas laikotar-

pis, kai 1992 m. buvo priimama Konstitucija [3] ir, vėliau, 1994 metų Teismų įstatymas [8]. Aukščiausiosios Tarybos sudarytai komisijai rengiant tiek pagrindinę Konstitucijos projektą, tiek alternatyvas buvo susipažinta su Vokietijos ir Ispanijos valstybių konstitucijomis, Rytų Europos valstybių, kurios sprendžia panašias problemas, patirtimi [19]. Todėl 1992 m. Aukščiausioje Taryboje buvo svarstomi įvairūs Konstitucijos variantai. Pirmiausia buvo pristatomas Konstitucijos projektas, o vėliau – alternatyvus, komisijos mažumos parengtas projektas (iniciatorius – E. Jarašiūnas) [20]. Rengiant Konstitucijos projektą buvo vadovautasi demokratiškumo, valdžių padalijimo, istorinio perimamumo principais [18].

Komisija deklaravo dirbusi savarankiškai ir neteikusi prioriteto viešai paskelbtiems Konstitucijos projektams ir nebandžiusi kopijuoti būsimos Konstitucijos pagal kažkurios demokratinės Vakarų valstybės konstitucijos modelį. Nors Konstitucijos projekte galima aptikti įvairių Vakarų Europos valstybių konstitucijų įtaką – Konstitucijos projektą galima vadinti atitinkančiu kontinentinių konstitucijų modelį, originaliu ir savarankišku projektu. Rengdama Konstitucijos projektą, komisija daug dėmesio skyrė tarpukario Lietuvos konstitucijoms: atsižvelgta į 1922 metų demokratiškiausią Lietuvos Respublikos Konstituciją, taip pat perimtos 1938 metų Konstitucijos demokratinės nuostatos, ypač tos, kurios apibūdina žmogaus teises, visuomenės ir valstybės santykius. Nemažą įtaką rengiant Konstitucijos projektą komisijai padarė ir Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo sudarytos darbo grupės parengti Konstitucijos metmenys: daugelis metmenyse užfiksuotų demokra-

tinių teiginių ir idėjų vienu ar kitu būdu buvo realizuoti Konstitucijos projekte. Įtaką komisijos darbui padarė ir paskelbti tam tikrų partijų, taip pat tam tikrų politinių grupių Konstitucijos projektai, kurie buvo skelbti spaudoje arba neoficialiai žinomi specialistams. Šiuo atžvilgiu įtaka Konstitucijos projekto rengimui buvo netiesioginė, t. y. per komisijos narius, kurie atstovavo vieniems ar kitiems politiniams judėjimams arba partijoms. Konstitucijos projekte atsispindėjo ir Jungtinių Amerikos Valstijų, t. y. seniausios šiuolaikinės demokratinės Konstitucijos, įtaka: perimtos demokratinės Jungtinių Amerikos Valstijų Konstitucijos idėjos, pvz., apibrėžiančios žmogaus teises, žmogaus teisių formulavimą. Netgi formos požiūriu Konstitucijoje fiksuojami tam tikri draudimai, apribojimai siekiant apsaugoti prigimtines žmogaus teises nuo galimos valstybės valdžių intervencijos arba kitų asmenų šitų prigimtinių teisių arba laisvių pažeidimo. Be to, rengiant Konstitucijos projektą buvo perimtas ir vadinamasis valdžių atskyrimo principas, kuris turbūt idealia forma yra įgyvendintas Jungtinių Amerikos Valstijų Konstitucijoje [18]. Taigi būtent siekis įgyvendinti žmogaus teisių ir laisvių apsaugą, o tai yra neatsiejama demokratinės valstybės sandaros dalis, buvo tas akstinas, kuris leido aiškiai įtvirtinti valdžių padalijimo principą ir jo įgyvendinimo mechanizmą (pagrindines gaires). Konstitucijoje apibrėžiant valstybės valdžios institucijas, buvo remiamasi valdžių padalijimo principu ir pagal šį principą buvo stengiamasi įtvirtinti pakanamą valstybės valdžių savarankiškumą, kuo tiksliau apibrėžiant kiekvienos valstybės valdžios įgaliojimus, kad ateityje būtų išvengta galimų konfliktų. Viena iš trijų valstybės valdžių, o būtent teisminė

valdžia, įtvirtinta kaip absoliučiai nepriklausoma valstybės valdžia, kuriai jokios įtakos tiesiogiai negali daryti nei įstatymų leidžiamoji, nei vykdomoji valdžios.

Buvo stengiamasi taip sureguliuoti valstybės pareigūnų skyrimą, jog valdžios būtų tarsi „surištos“, kad aukščiausiųjų valstybės pareigūnų skyrimas nebūtų patikėtas vien įstatymų leidžiamajai (Seimui) ar vykdomajai (Prezidentui) valdžiai, o panašaus pobūdžio klausimai šių valdžių būtų sprendžiami kartu. Siekta įtvirtinti „amerikietišką“ stabdžių ir atsvarų modelį, kai svarbiausius pareigūnų parinkimo ir skyrimo klausimus Prezidentas ir parlamentas sprendžia bendrai – taigi buvo siekiama įtvirtinti demokratinės valdžios principus atitinkantį modelį. Atitinkamai Konstitucijoje numatyta, kad vienais atvejais Seimas skiria pareigūnus Prezidento teikimu, kitais atvejais Prezidentas, prieš skirdamas pareigūnus, turi gauti Seimo pritarimą. Jau tuomet buvo pabrėžiama, kad valdžių padalijimo principas nereiškia mechaniško valdžių atskyrimo, o valstybės funkcijų atskyrimą, santykinį valdžių savarankiškumą, nes visos valdžios valstybėje turėtų veikti viena kryptimi (E. Jarašiūnas) [19].

Konstitucijos skyriaus „Teismai“ reguliavimu buvo siekiama užtikrinti nepriklausomą ir stiprią teismų sistemą. Teismai, kaip ir kitos valdžios, turėtų vaidinti integruojantį, stabilizuojantį vaidmenį visuomenės gyvenime ir garantuoti žmogaus teises ir laisves. Pagaliau buvo atsakyta nuostatos, įtvirtinančios teismų atskaitingumą Aukščiausiajai Tarybai. Manyta, kad teisminė valdžia privalo būti absoliučiai nepriklausoma nuo kitų valstybės valdžių, nes tik toks teisminės valdžios nepriklausomumas ir savarankiškumas gali suda-

ryti tinkamas prielaidas žmogaus teisių ir laisvių apsaugai, kartu užtikrinti valstybės valdžių savivalės ribojimą. Laikytasi nuomonės, kad teisminės valdžios absoliuti nepriklausomybė yra patikimiausias kelias į teisinės valstybės kūrimą, į teisės ir įstatymo viešpatavimą visuomenėje [18]. Kita vertus, absoliučios teisėjų nepriklausomybės (išskyrus teisingumo vykdymą) negali būti, nes tai taip pat gresia teismų savivale – būtent todėl kaip atsvara teisminei valdžiai egzistuoja įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių įtaka formuojant teisėjų korpusą.

Nors pirmame Konstitucijos projekte konstitucinė priežiūra buvo patikėta Konstituciniam Teismui, tačiau ir komisijos nariams buvo kilę abejonių, ar tokia funkcija negalėtų būti priskirta Lietuvos Aukščiausiam Teismui – manyta, kad tokių funkcijų suteikimas šiam teismui dar labiau sustiprintų teisminę valdžią. Baimintasi, kad institucija, kuriai patikėta konstitucinė priežiūra, galės būti įtraukta į politinių kovų lauką, o tai turėtų įtakos tiek teismų nepriklausomumui, tiek išlaikyti patį valdžių principą, valdžių pusiausvyrai. Kita vertus, numatant atskiros konstitucinės justicijos priežiūros institutą, jo nepriklausomybę stengtasi užtikrinti formuojant jį trimis valdžioms – manyta, kad tai gali būti pakankamai veiksminga priemonė [21]. Taigi šios aplinkybės rodo, kad jau priimant Konstituciją buvo suprantama valdžių padalijimo įgyvendinimo teisminės valdžios atžvilgiu svarba ir stengiamasi, remiantis kitų valstybių patirtimi, užtikrinti tiek įstatymų leidžiamosios, tiek vykdomosios valdžių bendradarbiavimą skiriant teisėjus (kaip valdžių atskyrimo ir bendradarbiavimo įtvirtinimą). Konstitucijos 112 straipsnyje [3] numatyta, kad:

- 1) apylinkių, apygardų ir specializuotų teismų teisėjus ir pirmininkus skiria Respublikos Prezidentas;
- 2) apeliacinio teismo teisėjus, o iš jų – pirmininką, skiria Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu;
- 3) Aukščiausiojo Teismo teisėjus, o iš jų – pirmininką, skiria ir atleidžia Seimas Respublikos Prezidento teikimu.

Taigi buvo išlaikytas ir Laikinajame pagrindiniame įstatyme numatytas principas, kad skiriant apeliacinio ir Aukščiausiojo Teismo teisėjus dalyvauja kitų dviejų valdžių svarbiausios valstybės institucijos – Seimas ir Respublikos Prezidentas.

Taip pat Konstitucijoje pirmą kartą įtvirtinta, kad dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija. 1994 m. priimtame Teismų įstatyme [8] tokia institucija įvardyta tuometė Teismų taryba (dabar – Teisėjų taryba). Šios institucijos numatymas galėjo reikšti, kad buvo stengiamasi atsiriboti nuo vykdomosios valdžios (teisingumo ministro) įtakos, tačiau valstybės kūrimosi aplinkybės suponavo kitokias išvadas. Pirmą, Teismų taryba pradėjo veikti tik 1995 metais, kai įsigaliojo 1994 metų Teismų įstatymas. Be to, jos sudėtis, kaip vėliau konstatavo Konstitucinis Teismas, neatitiko Konstitucijos reikalavimų, nes buvo sudaroma ne tik iš teisėjų, bet ir kitų valstybės institucijų atstovų. Antra, tik 1999 m. Konstitucinis Teismas pripažino prieštaraujančiomis Konstitucijai nuostatas, susijusias su teisingumo ministro dalyvavimu teismų sistemos veikloje, kurios iki to laiko buvo įtvirtintos teismų veiklą reglamentavusiuose teisės aktuose (nepaisant to, kad

Konstitucijoje toks dalyvavimas nėra numatytas). Nors Lietuvos teismų sistemos funkcionavimo trūkumus iš dalies lėmė Lietuvos valstybės vystymosi sunkumai, kaip antai ekonominio, socialinio, moralinio pobūdžio aplinkybės [10], tačiau reikia pripažinti, kad vykdomosios valdžios įtaka teisėjų skyrimo procese teismams, kaip teisminės valdžios daliai, priėmus Konstituciją, neišnyko, o liko panaši, kaip ir tik atkūrus Lietuvos nepriklausomybę. Todėl Konstitucijos priėmimas 1992 metais buvo ne valdžių padalijimo principo skiriant teisėjus realus įtvirtinimas, o tik tokio įtvirtinimo, kuris truko kelerius metus ir kurio plėtojimas vyksta nuolat, pradžia.

Išvados

1. Lietuvos TSR teisinis reglamentavimas nesudarė prielaidų įgyvendinti valdžių padalijimo principą skiriant teisėjus. Vertinant tiek LTSR konstitucijoje, tiek 1981 m. Teismų santvarkos įstatyme numatytą teisėjų skyrimo tvarką, kaip vieną iš sričių, kuriose pasireiškia valdžių atskyrimas, matyti, kad visos galios buvo sutelktos neperžengiant vienos valdžios institucijos kompetencijos.

2. 1990 m. Teismų santvarkos įstatyme, priimtame jau atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, nebuvo galimybių įtvirtinti valdžių atskyrimo skiriant teisėjus, atsižvelgiant į tuometę politinę, ekonominę valstybės situaciją, valdžios institucijų įgaliojimų nepastovumą bei būtinybę užtikrinti teismų sistemos funkcionavimo tęstinumą.
3. Teisminės valdžios atskyrimas, pasireiškiantis ir skiriant teisėjus, labiau įgyvendintas 1992 m. Teismų įstatyme, kuriame sekta 1933 m. Teismų santvarkos įstatymo nuostatomis, pagal kurias skiriant apeliacinio teismo ir Aukščiausiojo Teismo teisėjus dalyvavo aukščiausieji kitų dviejų valdžių atstovai (institucijos).
4. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę nepagrįstai buvo palikta teisingumo ministro, vykdomosios valdžios atstovo, įtaka užtikrinant teisėjų sistemos funkcionavimą (ne organizaciniu (ap rūpinimo), o formavimo požiūriu). Tik pradėjus reformuoti teismų sistemą tokių teisingumo ministro funkcijų numatymas buvo grindžiamas būtinybe, o priėmus Konstituciją ir iki pat 1999 metų Konstitucinio Teismo nutarimo priėmimo tokių funkcijų išlaikymas sunkiai pateisinamas.

LITERATŪRA

Norminė medžiaga

1. Žmogaus ir piliečio teisių deklaracija [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.britannica.com/bps/additionalcontent/8/116846/Declaration-of-the-Rights-of-Man-and-of-the-Citizen>>.
2. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Konstitucija (pagrindinis įstatymas). Vilnius, 1978 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://rulzeng.50megs.com/kons.html>>.

3. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014.
4. Lietuvos Respublikos laikinasis pagrindinis įstatymas. *Valstybės žinios*, 1990, nr. 9-224.
5. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos teismų santvarkos įstatymas. *Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios*, 1981, nr. 34-421 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=CEFCDD7E-D768-4807-9AB9-4EE0FF81ECA>>.

6. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos teismų santvarkos ir teisėjų statuso įstatymas. *Valstybės žinios*, 1990, nr. 8-185.
 7. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 8-208.
 8. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, nr. 46-851.
- Specialioji literatūra ir kiti šaltiniai**
9. KŪRIS, E. *Konstitucinių principų plėtojimas konstitucinėje jurisprudencijoje* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrkt.lt/PKonferencijose/01.pdf>>.
 10. KŪRIS, P. *Viešas laiškas*. Lietuvos Respublikos Seimas, Valstybės ir teisės komiteto posėdžių protokolai Nr. 1-46, F2, Ap. 4, B. 263.
 11. MESONIS, G. *Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė*. Vilnius: LTU, 2003.
 12. MESONIS, G. Teisės konstitucionalizavimo dinamika. *Teisė*, 2011, nr. 80.
 13. MONKEVIČIUS, K. Valdžių padalijimo principas kaip demokratijos veiksnys: atvejo studija. *Santalka, Filosofija*, 2009, nr. 1.
 14. NACIONALINĖ TEISMŲ ADMINISTRACIJA. *Lietuvos teismai: istorinė apžvalga*. Vilnius: Lodvila, 2008.
 15. VILBIKAS, A. *Teismai ir teisėjai Lietuvoje (1918–2008)*. Šiauliai: Sapnų sala, 2009.
 16. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo 1992-01-30 septyniasdešimt šeštasis posėdis. *Stenogramos* [interaktyvus]. 1995-05-29, nr. 49. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=251197&p_query=teism%F8&p_tr2=2>.
 17. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo 1992-01-30 devyniasdešimt šeštasis posėdis. *Stenogramos* [interaktyvus]. 1995-07-18, nr. 52. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=251357&p_query=&p_tr2=>>.
 18. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo 1992-04-07 šimtas septintasis posėdis. *Stenogramos* [interaktyvus]. 1995-07-27, nr. 53. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=251369&p_query=&p_tr2=>>.
 19. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo 1992-04-12 šimtas dvyliktasis posėdis. *Stenogramos* [interaktyvus]. 1995-08-15, nr. 54. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=251375&p_query=&p_tr2=>>.
 20. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo 1992-04-21 šimtas septynioliktasis posėdis. *Stenogramos* [interaktyvus]. 1995-08-30, nr. 55. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=251380&p_query=&p_tr2=>>.
 21. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo 1992-09-17 aštuntasis posėdis. *Stenogramos* [interaktyvus]. 1995-12-12, nr. 64. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=251730&p_query=&p_tr2=>>.
- Praktinė medžiaga**
22. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. sprendimas dėl Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybių teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ galiojimo sustabdymo laikinasis įstatymas atitinka Lietuvos Respublikos Konstituciją.
 23. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 14, 25(1), 26, 30, 33, 34, 36, 40, 51, 56, 58, 59, 66, 69, 69(1) ir 73 straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

APPOINTMENT OF JUDGES IN 1990–1995 IN LITHUANIA

Lina Griškevič

S u m m a r y

The implementation of principle of separation of powers when appointing judges while gaining independence of Lithuania is presented in the paper.

This principle is deemed to be ground for judicial independence and the protection of human rights and freedoms. After the analysis of the regulation of

appointment of the judges (this is one of the grounds for separating the judiciary from two other branches), before the proclamation of independence, it is concluded that regulation did not lead to establishment of the principle separation of powers when appointing judges, since all the powers were gathered in the hands of one governmental institution. Nevertheless, after gaining independence, Lithuania was willing to join the democratic community with its protection of human rights

and freedoms, but there was no possibility to establish the actual separation of powers when appointing judges in the Law on Courts of 1990. Despite the attempts of Law on Courts act of 1992, which followed the Law on Courts of 1933, the firm ground for judicial independence during appointment of judges was established while drafting and passing the Constitution of 1992, where the judicial independence and balance among the different branches while appointing judges were established.

*Įteikta 2011 m. lapkričio 28 d.
Priimta publikuoti 2012 m. sausio 12 d.*